

globālās zināšanas?

valsts ekonomiskās attīstības līmeni, demokrātiskākās valstīs ir augstāki sabiedrības un ekonomikas ilgtspējas rādītāji. Šādu un citu līdzību sakarību pamanišana rosina studentus meklēt papildu informāciju par valstīm, analizēt to un izvērtēt interpretācijas. Tas ir ceļš uz globālo attīstību.

Spriedzes samazināšana un atvērtā domāšana

Nereti izglītības sistēma tiek kritizēta par to, ka tā ir vairāk orientēta uz faktiem, nevis vērtībām un attieksmi. Tāpēc tā nespēj sniegt dzīves prasmes ikdienišķās situācijās. Globālā izglītība savos pamatos ir izteikta vērtību izglītība. Paveroties valstu robežām, mums būs jādzīvo intensīvā saskarsmē ar dažādiem, tostarp arī citu kultūru, cilvēkiem. Tāpēc svarīgi ir spēt saprast un novērtēt dažādus viedokļus, ko ietekmējusi cilvēka

“ Tā kā skolas mācību grāmatās tikpat kā nemaz nav atvēlēta vieta attīstības valstu cilvēkiem, viņu balsīm un stāstiem un mediji bieži vien izvēlas atražot eurocentriskus viedokļus, mums jāmeklē uzrunājošāki veidi, kā sevi un skolēnus izsist no ierastās orbītas.

valstu cilvēkiem, viņu balsīm un stāstiem un mediji bieži vien izvēlas atražot eurocentriskus viedokļus, mums jāmeklē uzrunājošāki veidi, kā sevi un skolēnus izsist no ierastās orbītas. Šim nolūkam īpaši noder filmas, piemēram, filma „Netīrās, skaistās lietišķās” (2002) par nedokumentētā nigēriešu imigranta Okves cilvēku orgānu pagrīdes tirdzniecību.¹⁰

mi liecina, ka šīs tehnikas patiešām palīdz samazināt spriedzi klasē, uzlabo attiecības ar kolēģiem un pat paaugstina skolēnu akadēmisko sniegumu.¹¹

Pievilcīgs piedāvājums

Tomēr, ja pašlaik neuzrunā atvērtība, globālā izglītība var būt arī pragmatiska izvēle. Pieaugot konkurencei starp skolām, tām ir svarīgi pievilcīgi pozicionēties. Globālā izglītība var būt kā garšīga rozīne kopīgajā skolas piedāvājumā. Paralēles varētu vilkt ar pasaules ekoskolu kustību, kur zaļā identitāte kļuvusi ne tikai par skolas zīmolu, bet arī par stratēģiju.¹² Uzskatāms piemērs ekoskolu kustībai ir arī Vidzemes Augstskola, kas 2013. gadā kļuva par Baltijā pirmo augstākās izglītības iestādi ar eko statusu. Eko-augstskolas statuss atbilst arī organizācijas stratēģiskajai identitātei un ļauj tai pozicionēties kā augstskolai, kurā ikviens var iegūt dzīvu, autentisku pieredzi praktiski ievirzītās kvalitatīvās studiju programmās, kombinējot lokālās un globālās zināšanas par ilgtspējīgas attīstības aspektiem. Augstskolai kā organizācijai tas nozīmē resursu ilgtspējīgu izmantošanu, tostarp pāreju uz elektroniskajām sistēmām papīra vietā un dažādus pasākumus rēķinu sama-

zināšanai. Lai pozitīvi ietekmētu personāla uzvedību, ikgadējā konkursā par ekonomiskāko studentu viesnīcu tie studenti, kuru viesnīca patērējusi vismazāk ūdens, saņem ikmēneša dzīvošanas maksas atlaides. Var teikt, ka globālās izglītības sākuma komplekti ir dažādi. Minimālajā komplektā tā var būt arī viena audzināšanas stunda, maksimālajā – visas skolas stratēģija. Abos komplektos globālā izglītība rada pievilcīgu skolas piedāvājumu.

Pamanīt ziloni trauku veikalā

“ Globālā izglītība savā ziņā ir pētījums par to, kam ir vara un kam tās nav. Mēs dzīvojam laikā, kurā pārāk daudz risinājumu tiek akli uzticēti tehnoloģijām un brīvajam tirgum, nevis cilvēku kopdarbībai – pat līdz tam, ka vairs nevaram vai negribam saskatīt varas attiecības un politiku. Lielbritānijas globālās izglītības eksperts Pīters Deviss šo situāciju pielīdzina ziloņa ienākšanai trauku veikalā.¹³ Sākumā pārdevēja cenšas būt politikorektas un izkļūst, ka ziloņa veikalā nemaz nav. Kad zilonis kļūst skaidrāks, to piesauc netieši. Tikai tad, kad zilonis jau ir sabradājis lielāko daļu porcelāna, tam kautrīgi palūdz uzvesties klusāk. Globālā politika ietekmē visus nozīmīgākos attīstības jautājumus, tomēr mūsu zināšanas par globālās politikas jautājumiem nav pietiekamas. Nesen publicētais ziņojums par attīstības (globālās) izglītības klātbūtni skolās atklāj, ka globālās izglītības tematika ir mazāk pārstāvēta tieši politikas un tiesību priekšmetos.¹⁴ Ši būtu iespēja priekšmetu papildināt ar praktiskām kompetencēm, kas jaunietim nepieciešamas līdzdalībai un informācijas analīzei. Nesen kopā ar studentiem skatījāmies zināmās

3. attēls. Ziloņa palaidnības globālajā trauku veikalā neviens netraucēs, ja nepievērsīsim nopietnu uzmanību varas jautājumiem.



filmas „Volstrīta” turpinājumu – „Volstrīta 2. Nauda nekad neguļ” (2010). Filma bija par divu paaudžu baņķieru darbību globālās finanšu krīzes priekšvakarā. Apspriežot filmu, secinājām, ka Latvijas sabiedrībā nenotiek kvalitatīvas debates par daudzu sabiedrisko norišu dziļāko cēlonību. Bieži vien politiskie notikumi tiek pasniegti klaji negatīvi, reducēti uz pseido idejām vai otršķirīgu vietējo personāliju apspriešanu, bet istā cēlonība paliek apslēpta. Aiz pompozām dekorācijām slēpjas svarīgākie jautājumi par brīvā kapitāla plūsmu uzraudzību, centrālo banku un valdību pilnvarām noteikt akciju tirgus dalībnieku rīcības brīvību, valstu savstarpējiem norēķiniem par enerģiju un vērtīgiem resursiem. Uz pierādījumiem balstītas politikas veidošana nav tik izklaidējoša nodarbe kā partiju un personību apspriešana televīzijas ekrānos, bet tieši šīs prasmes būs nepieciešamas 21. gad-

simta politologiem, kuriem jārada institucionāli risinājumi klimata pārmaiņu, naftas resursu izsūkuma un ekonomikas izaugsmes robežpunktos. Diemžēl politikas un tiesību priekšmets daudzās skolās ir atstāts izvēles ziņā. Intereses par politiku atjaunošana pašlaik primāri jāsaista ar neierobežota kapitālisma radīto individuālisma un konkurences līdzsvarošanu ar sadarbības, altruisma un iekļaušanas mehānismiem. Situācijas, kurās jautājumi par patiesajiem varas nesējiem tiek paslaucīti zem deķīša politikorektuma vai nezināšanas pēc, ir visai ierasta parādība. Tomēr – ja ziloni nevar izdzīt no trauku veikala pavisam, tad var viņam likt justies neērti. Globālā izglītība šajā ziņā var būt visai ietekmīgs līdzeklis.

Publikāciju par globālo jeb attīstības izglītību skatīt laikrakstā „Izglītība un Kultūra”, Nr. 20, 21.11.2013., 10.–11. lpp.

pieredze, kultūra, vēsture vai varas attiecības. Globālā izglītība ienāk klasēs caur interaktīvām mācību metodēm, ārzemju viesu un NVO apmeklējumiem.

Tā kā skolas mācību grāmatās tikpat kā nemaz nav atvēlēta vieta attīstības

Mums ir svarīgi kultivēt empātiju, tāpēc līdztekus tiešas pieredzes gūšanai par dažādiem dzīves apstākļiem svarīgi ir prāta līdzsvarošanas paņēmieni, tostarp meditācijas tehnikas. Eksperimentāli pieredzi un klīniski novēroju-

Raksts sagatavots projekta „Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” (Nr. DCI-NSAED/2012/280-401) ietvaros ar Eiropas Savienības finansiālu atbalstu. Par šīs publikācijas saturu atbild biedrība „Izglītības attīstības centrs”, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības viedokli.



¹⁰ „Dirty Pretty Things” (2002). <http://www.imdb.com/title/tt0301199/>.

¹¹ Kopsavilkums par nesenajiem pētījumiem šajā jomā – Chiesa A., Serretti A. (2010). A systematic review of neurobiological and clinical features of mindfulness meditations. *Psychological Medicine*, 40, pp. 1239–1252.

¹² Vides izglītības fonds. Ekoskolu programma. <http://www.videsfonds.lv/lv/ekoskolas>.

¹³ IAC, „LeedsDec”, „Mondo” (2013). Ziņojums par attīstības / globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos. Saīsnātā versija. Pieejams: <http://www.globalaizglitiba.lv/assets/Globalaizglitiba/mateirli/GIPetijumaisaiskopsavilkums1junis13LV.pdf>.

¹⁴ Turpat. Aplūkots 14.12.2013. Ziņojumā tika padziļināti aplūkotas 3 valstis – Latvija, Igaunija un Lielbritānija, kā arī iekļauti arī citu Eiropas Savienības valstu – Austrijas, Čehijas, Francijas, Kipras, Lietuvas, Nīderlandes, Polijas, Slovēnijas, Somijas, Vācijas – prakses piemēri.